№ 58 ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 26 1890 ՇԱԲԱԹ ՄԱՅԻՍԻ 26 № 58

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պանդխտութեան սկիզբը Սուրմալու գաւառում. Ռուսաց թատրոն. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլի վերաբերեալ օրէնագիծը. Նամակ Ֆրանսիայից. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. — ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. —ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Մեր երկրագործների այժմեան վիճակը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՆԴԽՏՈՒԹԵԱՆ ՍԿԻԶԲԸ ՍՈՒՐՄԱԼՈՒ ԳԱՒԱՌՈՒՄ

—

Տաճկա-Հայաստանը դատարկվեց, այնքան հայ ժողովուրդը գաղթեց դէպի Պօլիս, Կովկաս, Ամերիկա և դեռ մինչև այսօր էլ նորանոր խումբերով հեռանում են իրանց հայրենիքից: Պանդխտութեան պատճառը գիւղացու տնտեսական նեղ վիճակն է. ժողովուրդը չը կարողանալով հողը մշակել, կամ մշակածը արտահանել, հետզհետէ աղքատանում է, ընկնում է և նա մի ելք է գտնում ազատվելու—դիմել պանդխտութեան. Նրանք հեռանում են հայրենի տնից դէպի Կովկաս, Ամերիկա, մի երկիր, որի անունն էլ ճիշդ արտասանել չը գիտեն և միայն առասպելական բաներ են լսել, որ փողը այնտեղ չափազանց շատ է, գետնից բուսնում է, կարելի է առանց դժուարութեան ժողովել, հարստանալ....

Պանդխտութեան նոյն երևոյթը տեղի է ունենում այժմ ռուսահայերի մէջ. շատ վաղուց արդէն սովորութիւն է դարձած Գանձակի, Շամախու և Նախիջևանի գիւղերից դէպի գլխաւոր քաղաքներ պանդխտելը և թէ ինչ մեծ վնասներ է ունենում պանդուխտը, նրա ընտանիքը և երկիրը, շատ պարզ է:

Այժմ Սուրմալու գաւառից պանդխտութեան դիմելու ձգտում է նշմարվում, որը սպառնում է ապագայում մեծ ծաւալ ստանալ և վարակել շատ գիւղեր: Դեռ 1888 թւին մենք տեսանք մի քանի եղիդի քիւրդեր, որոնք թողեցին լեռնական մաքուր օդը, առողջարար ջուրը և գնացին Բաթում մի գործով պարապելու: Մեր հարցին՝ թէ ինչի էք հեռանում, նրանք պատասխանեցին. «ինչ անենք, աշխատանք չը կայ, ընտանիքը սոված է, պէտք է մի կերպ ապրեցնել»: Եւ այդ կ ե ր պ ը նրանք պանդխտութեան մէջ էին որոնում: Անցեալ տարի Իգդիրից և մօտիկ գիւղերից մի քանի երիտասարդներ, որոնք ոչինչ արհեստ չը գիտէին, ոչ մի լեզու չէին իմանում, բացի հայերէնից, գնացին Թիֆլիս աշխատանք անելու.... Այժմ մեր ժողոված տեղեկութիւններին նայելով մի քանիսն էլ թողել են Իգդիրմաւայ գիւղը և մի քանիսն էլ բուռն ցանկութիւն ունեն գիւղից հեռանալու, բայց ճանապարհածախս չունենալու պատճառով սոխված են մնալ. ասել է, մի քանի րուբլի ընկա ձեռքները թէ չէ, պէտք է թողնեն ընտանիք, տուն, տեղ, մի կտոր հող և գնան մեծ քաղաքներ—Թիֆլիս, Բագու, Բաթում իբր աշխատելու...

Օտարութիւնն ինքն ըստ ինքեան օգտակար կողմ չունի, իսկ պանդխտութիւնը մարդուս ամենամեծ թշուառութիւնն է. թողնել տուն, ընտանիք և հեռանալ մի անծանօթ երկիր, ուր պանդուխտը ոչ տիրապետող լեզուն գիտէ, ոչ տեղի հանգամանքների հետ ծանօթ է և ոչ իսկ արհեստ ունի, որով փող աշխատէ, այս ինչ դրութիւն է, որ մարդիկ ձգտում են դէպի այդ. դեռ չենք հաշւում այն, որ քաղաքի վատ օդը, չուալ կեանքը, անբարոյականութեան մէջ ընկնելու հեշտ ճանապարհները քայքայում են նրա ֆիզիկական մարմինը և մի քանի ամսից յետոյ կմախք դարձած, ուժասպառ, արդէն ծերացած հեռանում է այդտեղից կամ հէնց իր կեանքը այդտեղ էլ մաշում:

Մենք կարծում ենք, քանի որ Սուրմալուում դեռ պանդխտութեան նշաններ նոր են երեւում (մի և նոյն ցաւալի երևոյթը նկատելի է Քեաւառի մահալում—Նոր-Բայազէտի գաւառում, Ապարանում—էջմիածնի գաւառում և գուցէ ուրիշ տեղեր էլ, որ մենք չը գիտենք) պէտք է աշխատել առաջն առնելու, ապա թէ ոչ սրանց էլ այն վիճակն է սպասում, ինչ որ միւս պանդուխտներին ունեն: Պանդխտութեան առաջն առնելու պարտականութիւնն ընկնում է գաւառական ինտելիգենցիայի վրա. նա պէտք է հասկացնէ պանդխտութեան վնասակարութիւնը և հաւատացած ենք, կարող է յետ պահել ժողովրդին այդ կործանումից: Ճշմարիտ է, Սուրմալուի մշակելի հողերը շատ քիչ են քան ազգաբնակութիւնը, ինչպէս ցոյց է տալիս «Մշակի» բանասիրականը (տես «Մշակ» № 55) ժողովուրդը չափազանց նեղ դրութեան մէջ է, պարտքի տակ հեծում է, բայց դեռ չը պէտք է գիւղացին յուսահատված պանդխտութեան գաւազանը ձեռք առնի. Նրան պէտք է համոզել, որ հողն է միայն եկամտի անսպառ աղբիւրը և չը պէտք է այդ հարստութիւնը աչքից գցել կամ ձեռքից բաց թողնել....

Բ.

ՌՈՒՍԱՑ ԹԱՏՐՈՆ

—

Ինչ ահագին զանազանութիւն կայ այժմեան ռուսաց մ օ դ ա յ ի ն թատրօնական պիէսների և Տուրգենևի «Мѣсяцъ въ деревнѣ» պիէսայի մէջ, որը խաղացվեց Թիֆլիսի թատրօնում տ. Սավինայի մասնակցութեամբ, հինգշաբթի, մայիսի 24-ին: Մինչդեռ զանազան Լադիժենսկիների և ժամանակակից ուրիշ ռուս գրողների պիէսները ձախ ձեռքով են գրվում, այլ և այլ րոմաններից են կարկատվում, շտապով թխվում, սպիտակ թելով կարվում, կամ թքով կպցվում են՝ միմիայն շուտով բեմի վրա դրվելու, խաղացվելու և թատրօնին լաւ արդիւնք տալու նպատակով,—Տուրգենևի «Մի ամիս գիւղում» պիէսան տեսնելով՝ մարդ համոզվում է, որ իսկական տաղանդը միշտ մի որոշ դրոշմ է դնում իր ստեղծագործութեան վրա:

Տուրգենևի կոմէդիան թէև հինգ երկար գործողութիւններ ունի և այդ պատճառով ներկայացումը վերջացաւ շատ ուշ, այն է $12^{1}/_{2}$ ժամին, բայց հանդիսականը մեծ ուրախութեամբ մնում է մինչև ներկայացման վերջը: Մինչդեռ Լադիժենսկու պէս գրողների պիէսաներում բոլոր տիպերը չինծու, անբնական են,—Տուրգենևի բոլոր տիպերը վերին աստիճանի բնական և ուղղակի կեանքից են վերցրած.... Ինչքան էլ Տուրգենևի պիէսան աղքատ լինէր բովանդակութեամբ, բայց այնու ամենայնիւ իսկոյն երևում է թէ գրողը երկար մտածել է գրելու և իր տիպերը ստեղծելու ժամանակ և ոչ թէ ձախ ձեռքով է թխել պիէսան: Առանց նախապէս իմանալու էլ թէ դա Տուրգենևի պիէսան է, մենք անմիջապէս, առաջին գործողութիւնից արդէն համոզվում ենք, թէ պիէսան մի գրական գեղարուեստական ստեղծագործութիւն է, գեղեցիկ և մշակված լեզւով գրված, մի պիէսա, որը լի է հոգեբանական նուրբ զգացմունքով... Դրա մէջ շարժվում և գործում են բնական տիպեր, կենդանի մարդիկ, իրանց արժանաւորութիւններով և պակասութիւններով, առանց չափազանցրած կրքերի....

Այդ է պատճառը, որ Տուրգենևի պիէսայում տ. Սավինայի պէս տաղանդաւոր դերասանուհին

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՐԻ ԱՅԺՄԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(Նուէր Գրիգոր Արծրունուն)

—

Անցան անդարձ այն երջանիկ տարիները, երբ մեր գաւառի երկրագործներն ունէին բաւականաչափ հող, ունէին իրանց անասունների համար արօտատեղիներ, ունէին խոտահունձ, ունէին փոքր ի շատէ մարդավայել ապրուստ: Այո, այն քաղցր տարիները մեր շինականների համար անցան ինչպէս երազ և թողին քաղցր յիշողութիւններ միայն....

Այդ այն ժամանակն էր, երբ մեր շինականը գոհ էր իր վիճակից, նրա անասուններն ունէին դալար արօտ, նրա դուռը չէր գայ հրէշ վաշխառուն իր հրէշաւոր տոկոսներով, նրա եզն ու ոչխարը աճուրդով չէին ծախվում պարտքի տեղ, նրա ընտանիքը գոհ և խաղաղ էր: Իրաւ է, մեր շինականները այն ժամանակներն էլ թէև զուրկ էին խելացի և կանոնաւոր երկրագործութիւնից, թէև չունէին զարգացում բարւոքելու իրանց աշխատանքը, այլ ապրում էին հին նահապետական ձևով, թէև նրանք ցանում, հնձում էին կալսում և կալսում էին նախաջրհեղեղեան սիստեմայով, բայց ունենալով ընդարձակ հողեր՝ վայելում էին բնութեան առատ բարիքը և ապրում էին աւելի խաղաղ, աւելի պարկեշտ և աւելի բարոյական վիճակի մէջ:

Բայց այն տարիներն անցան: Այժմ մեր շինականի կեանքը նախկին կեանքի հակապատկերն է ներկայացնում: Գիւղացին այժմ զուրկ է հողից,—իր միակ ապրուստից, նա չունի արօտատեղեր: Աղքատութիւնը իր սոսկալի թևերը տարածել է նրա բոլոր գործերի վրա....

Աղքատութեան մէջ նրանք աւելի փառացել, ցածացել և անբարոյականացել են: «Հողային» խնդրի պատճառով մեր գիւղերում ամեն օր պատահում են կռիւ, վէճ, վիճմունք, որոնք, դժբաղդաբար, շատ անգամ վերջանում են արիւնհեղութեամբ: Որովհետև մեր շինականների թշուառութիւնների գլխաւոր աղբիւրը, բացի հողի սակաւութիւնից, կան և այլ հանգամանքներ, այդ պատճառով պարտք եմ համարում այստեղ յիշել և այն հանգամանքները, որոնք գիւղացուն հասցնում են աղքատութեան և չքաւորութեան դուռը:

Ա.

Հողային հարցը

Յայտնի է, որ մեր գիւղացիք գաղթականներ են գլխաւորապէս Թիւրքա-Հայաստանից, որ գաղթել են 1828 թ. գաղթականութեան ժամանակ: Այդ ժամանակից մինչև այժմ ժողովուրդը շատ շատացել է, իսկ հողը մնացել է մի և նոյնը: Ընթերցողին մի գաղափար տալու համար աւելորդ չեմ համարում այստեղ յիշել ժողովրդի աճման և բազմանալու մասին այն թւերը, որ պաշտօնական ալիսակը ցոյց է տալիս: Այդ ալիսակը պարզ հայելու պէս ցոյց է տալիս թէ որ աստիճան աճել է ժողովուրդը, իսկ հողը մնացել է մի և նոյնը: Օրինակ, մեր գաւառի Հառոմ գիւղը

1830 թ. ունէր 45 տուն բնակիչ. իսկ
1887 թ. » 247 » »

Փոքր-Ղարաքիլիսա գիւղը

1830 թ. ունէր 53 տուն բնակիչ, իսկ
1887 թ. » 398 ծուխ »

Մեծ-Քեափանակ գիւղը

1830 թ. ունէր 77 տուն բնակիչ, իսկ
1887 » » 206 » »

Ջեաջիւռ գիւղը

1830 թ. ունէր 37 տուն բնակիչ, իսկ
1887 » » 147 » »

Քեաֆթարլի գիւղը

1830 թ. ունէր 42 տուն բնակիչ, իսկ
1887 » » 125 » »

Արթիկ գիւղը

1830 թ. ունէր 59 տուն բնակիչ, իսկ
1887 » » 362 » »

Մօլլա-գոգչայ գիւղը

1830 թ. ունէր 51 տուն բնակիչ.
1887 » » 129 » »

Սօկուրլի գիւղը

1830 թ. ունէր 87 տուն բնակիչ.
1887 » » 234 » »

Ղափլի գիւղը

1830 թ. ունէր 39 տուն բնակիչ.
1887 » » 140 » » և այլն:

Այսպէս ահա պարզ նկատվում է թէ որ աստիճան նեղ և սեղմված է մեր հողատիրութիւնը, բայց այդ այժմ ինչպէս ժողովուրդը տասնապատիկ շատացել է, նոյնպէս գիւղերի թիւն էլ շատ շատացել է, այնպէս որ 1830 թ. համարվում էր գաւառիս մէջ 53 գիւղ, իսկ 1887—121 գիւղ:

Այժմ հասկանալի է, որ մեր գիւղացին սոխված է շատ նեղութիւն կրել այդ սահմանափակ դրութեան մէջ: Եւ ինչ զարմանք, եթէ մեր գիւղացիք ընդհանրապէս աղքատ են և միշտ կռիւ ու վէճը անպակաս են մեր գիւղերում հողային խնդրի առիթով:

Երբ 1882 թ. այստեղ ժամանեց Կովկասի կառավարչապետ իշխանը, նորին պայծառափայլութեանը մեր գիւղացիք խնդրամատոյց եղան, որ թոյլ տրվի գաղթել Կարսի նահանգը, սակայն մինչև այժմ դեռ կարգադրութիւն չէ եղել: Ինչ էլ որ լինի այս րոպէիս մեր գաւառում չը կայ գիւղ, որ ունենայ բաւականաչափ հող, և ժողովուրդը շատ նեղութիւններ է քաշում հողի համար:

Անցեալ թւականներում խօսք կար, որ կառավարութեան թոյլտուութեամբ մի քանի գիւղի բնակիչներ պէտք է գաղթէին Սև ծովի ափերը, յատկապէս Եալտայի գաւառում, կար մինչև անգամ խօսք թէ ցանկանում են գնալ նոր նուաճված Անդրկասպեան երկիրները Մերվի շրջակայքում բնակութիւն հաստատելու, սակայն թէ մէկը և թէ միւսը դեռ չէ իրագործված և դժուար թէ մեր ժողովուրդը կարողանայ ապրել չոր երկիրներում, ինչքան էլ շատ տարածութեան հողեր տան:

Սակայն մեզ մօտ կան ազատ հողեր, որոնք ջրի պատճառով մնացել են ամայի և անմարդաբնակ, ինչպէս օրինակ Անու և Մրէնի մէջտեղ եղած տարածութիւնը և ընդարձակ դաշտը, որը ջրի չը գոյութեան համար մնացել է ամայի, մինչդեռ այդ դաշտը եթէ ջրանցքներ ունենար՝ կարող էր հազարաւոր ընտանիքներին ապրուստ տալ:

Այդ դաշտը, ինչպէս ասեցինք, գտնվում է Անու և Մրէնի մէջտեղ: Դաշտը հին ժամանակներն ունեցել է ջուր, այդ ցոյց են տալիս առուների հետքերը, որոնք մինչև այժմ նշմարելի են: Որքան յարմար է մտածել այդ պատուական դաշտը ջրարբի դարձնել, խնդրելով կառավարութեան աջակցութիւնը և նպաստը, քանի որ այդ դաշտը ոչինչ արդիւնք չէ տալիս գանձարանին, իսկ եթէ ջուր բերվի, կարող է օգտաւէտ լինել թէ ժողովրդին և թէ կառավարութեան:

Հրաւիրում ենք պ.պ. գիւղատնտեսների բարի ուշադրութիւնը այս դաշտի վրա, և եթէ չէ կարելի կառավարութեան նպաստը ստանալ, կարելի է գոնէ ընկերութեամբ և միացած ոյժով ձեռնարկել այդ օգտաւէտ գործին: Պէտք է ջանք և աշխատութիւն: Որտեղ բարի կամք կայ, այնտեղ կը լինի և աջողութիւն:

Բ.

Արհեստների բացակայութիւնը

«Ուսում և արհեստ» ահա այն միակ ճանապարհը, որ մարդկանց կարող է տանել դէպի առաջադիմութիւն, դէպի մարդավայել ապրուստ: Առանց ուսման մարդը վայրենի է, իսկ առանց արհեստի—մերկ և քաղցած: Այդ այսպէս են ընդունում բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը, սակայն մեր մէջ այդ երկու նուիրական պարապմունքները

աւելի լաւ կարող է խաղալ, աւելի տպաւորութիւն գործել, քան զանազան չինծու, անբնական պիէսաներում, որոնց մէջ ոչ մի բնական տիպ չը կայ, ինչպէս են, օրինակ, «Маіорша», «Подъ властью сердца», «Ольга Ранцева» կարկատած պիէսաները։

Ցուրգենեւի պիէսայում տ. Սավինա այնքան բնական, այնքան նուրբ և խոր զգացմունքով, այնքան մտածած կերպով խաղաց 17 տարեկան որբ որդեգրուհու, Վերօչկայի դերը, որ շատ տեղերում անկարելի էր հանդիսականի համար զսպել թէ իր անկեղծ ծիծաղը և թէ իր անկեղծ լացը....

Նոյն խսկ տիկին Բալֆի պէս անբնական կերպով խաղացող և իր դերը չափազանցնող դերասանուհին անկարող եղաւ փչացնել գեղեցիկ պիէսան։

Մնացած գլխաւոր դերակատարները, Եակօվլեւ՝ հարուստ կալուածատիրոջ դերում, Շմիտօվ՝ Բակիտինի դերում, Իլինսկի՝ ուսանող Բէլիաեւի դերում, Լէնսկի՝ Բօլշինցօվի դերում և վերջապէս Իկօվ՝ բժշկի դերում,—շատ բնական էին և նպաստեցին պիէսայի ամբողջութեանը։

***

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Բալախան, 22-ին մայիսի

Չը նայելով որ մենք վաղուցվանից գիտէինք, որ պ. Արգար Յովհաննիսեան անընդունակ և իր դարն արդէն անցկացրած խմբագիր է, բայց և այնպէս կարծում էինք, որ նրա մէջ դեռ կարող էր լինել փոքր ինչ պատկառանք դէպի հայ լրագրութիւնն ու հայ ընթերցողները։ Բայց կարդալով նրա խմբագրած «Արձագանք» շաբաթաթերթի № 11-ի և 12-ի մէջ տպված յօդուածները «Մշակի» խմբագրի գործունէութեան 25 ամեակի մասին, լիովին համոզվեցանք որ պարոնը բոլորովին զուրկ է ամօթի և պատկառանքի զգացմունքից։ Ուստի մենք հրապարակաւ յայտնում ենք որ բացի այն, որ խորին զզուանք ենք զգում դէպի այդ միմօսական յօդուածները, այլ և անպատւութիւն ենք համարում, որ հայ լրագրութեան մէջ գոյութիւն ունի մի այնպիսի թերթ, որը օգուտ քաղելով հայ ընթերցողների համբերութիւնից, հարստահարելով նրանց կարեկցութեան և պատւասիրութեան զգացմունքը, մամուլը դարձրել է մի ցիրկ։

Ստորագրութիւններ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Երեքշաբթի, ամսիս 22-ին Թիֆլիսի Հաւլաբար տակած թաղում մի սարսափելի դէպք է պատահել. յիշեալ թաղի Լազարեւսկայա փողոցում ալիւրի Փուրգօնը անցնելու ժամանակ մի վեց տարեկան աղջիկ ընկնում է Փուրգօնի անիւների տակ և կատարելապէս ջախջախվում.... Հինգ րօպէից աւելի չէ ապրում ողորմելին և հոգին աւանդում է։ Ֆուրգօնչին անմիջապէս ձերբակալվում է։

—

Մի ուսանող-բժիշկ խնդրում է մեզ տպագրել հետեւեալը. «Թէ որ աստիճանի վարակիչ է բորոտութիւն (проказа, lepra) կոչված հիւանդութիւնը, որ այնքան յաճախ է պատահում հարաւային երկիրներում, նմանապէս և Կովկասում, այդ լաւ յայտնի է թէ բժիշկներին և թէ հասարակ ամբոխին։ Ուստի դեռ շատ հին ժամանակներից սկսած բժիշկները և ինքն ժողովուրդը այդ ախտից չը վարակվելու համար՝ հիւանդներին միշտ հեռացնում էին իրանցից, այնպէս որ թշուառ արտաքսվածները թափառում էին գիւղերից և քաղաքներից դուրս, պատսպարվելով հեռու կամուրջների տակ և աւերակների մէջ։ Այժմ լուսաւոր Եւրոպան այդ տեսակ հիւանդների համար հիւանդանոցներ և անկելանոցներ է հիմնել, ուր նրանք բոլորովին առանձնացած աշխարհից գտնվում են բժշկների խիստ խնամքի և հսկողութեան տակ։ Եւ այդ բոլորը անվում էր և անվում է նրա համար, որ հիւանդները բոլորովին առանձնացած լինեն և չը վարակեն առողջ անդամներին։ Ռուսաստանում սրովհետև այդպիսի հիւանդներ սակաւ են, առանձին հիւանդանոցներ էլ չը կան, սակայն երբ մէկը յայտնվում է, նրան յատկացնում են եղած հիւանդանոցներում բոլորովին առանձին սենեակ, հեռու միւս հիւանդներից և խիստ հսկողութեան են ենթարկում։ Թէ ինչ դրութեան մէջ է այդ գործը մեզ մօտ, Կովկասում, այդ չը գիտեմ, բայց այն կարող եմ ասել, որ 5 օր այստեղ մնալով երկու անգամ պատահեցի մի այդպիսի հիւանդին, որը ազատ շրջում է քաղաքի փողոցներում։ Առաջին անգամ ես տեսայ Գանօվսկայա փողոցում, իսկ երկրորդ անգամ վանքի դռան նստած ողորմութիւն հաւաքելիս։ Հիւանդը ըստ երեւոյթին թիւրքահայ է, կարճահասակ պատանի, տաճկական հագուստով, կարմիր ֆէսը գլխին։ Բորոտներին հեշտութեամբ կարելի է իմանալ նրանց բշտոտած (бугристый) դէմքից, որ աւելի առիւծի, քան մարդու դէմքի է նման (facies leonina)։ Այս երկտողով պարտք համարեցի ձեր լրագրի միջոցով դարձնել թէ հասարակութեան և թէ այն անձանց ուշադրութիւնը, որոնց պարտականութիւնն է հսկել քաղաքի բնակիչների առողջութեան վրա»։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ Պետերբուրգի առեւտրական շրջաններում լուր է տարածվել, որ իբր թէ Փինանսների մինիստրութեան մէջ մի նախագիծ է մշակվում, որով պէտք է Ռուսաստանի առեւտրական Փիրմաները ստուգվեն։ Որպէս յայտնի է, ներկայումս առեւտրական շատ տներ կան, որոնցից շատերը կրում են արդէն գոյութիւն չունեցող անձանց անունները, կամ այնպիսի անձանց անունները, որոնք արտասահմանումն են ապրում և ոչինչ կապեր չունեն վերոյիշեալ Փիրմաների հետ, և լիկվիդացիայի կամ սնանկութեան միջոցին, ոչինչով պատասխանատու չեն, որովհետև առեւտրական տոմսակների հիման վրա Փիրմաների տէրեր յայտնվում են բոլորովին ուրիշ անձինք։ Կան օրինակ, Իվանովների, Պավլօվների և այլոց հարիւրաւոր Փիրմաներ, որոնք վաղուց ուրիշների ձեռքն են անցել։ Յաճախ պատահում է, որ հասարակութիւնը կատարելապէս համոզված է լինում թէ գործ ունի Փիրմայի նշանատախտակի վրա արձանագրված անձանց հետ, վստահութեամբ դիմում է վերոյիշեալ անձանց, այն ինչ յայտնվում է, որ Փիրման գոյութիւն ունի միայն նշանատախտակի վրա և նամակների համար կազմած բլանկերի վրա, իսկ առեւտրական դօկումէնտներով Փիրմայի պատասխանատու տէրեր յայտնվում են բոլորովին ուրիշ անձինք (որպէս այդ պատահեց նորերս մի սնանկացած բանկային Փիրմայի հետ Օդէսայում)։ Ֆինանսների մինիստրութիւնը, ցանկանում է այդ պատճառով, որ բոլոր առեւտրական գործերը կատարվեն իսկական պատասխանատու տէրերի Փիրմայի տակ։

—

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ Փինանսների մինիստրութեան մէջ քննվում է Վարշավայում սահմանապահ պահապանների մի գունդ նշանակելու հարցը։ Այդ հարցի ծագման պատճառն այն է, որ Վարշավայում վաճառվող կօնտրաբանդ ապրանքները Վարշավա բերվում են ոչ թէ երկաթուղիներով, այլ սայլերով։ Այդ պատճառով անհրաժեշտ է համարված, որ քաղաքների դռներում դրվեն սահմանապահ գնդի պահապանները և քաղաքի շուրջը պատեն խուզարկութիւններ անելու։

—

«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է հաւաստի աղբիւրից, որ Ֆինլանդիայի պօստային և հեռագրական վարչութեան գլխաւորը կը նշանակվի Բարձրագոյն իշխանութեամբ, ներքին գործերի մինիստրի առաջարկութեամբ և Ֆինլանդիայի գեներալ-նահանգապետի համաձայնութեամբ։ Ֆինլանդիայի պօստային հիմնարկութիւնը կը ղեկավարվի կայսրութեան պօստային գլխաւոր կառավարութեան հրահանգներով և կանոններով։ Գլխաւոր կառավարութիւնը իրաւունք կունենայ րեվիզիա անել Փինլանդական պօստային և հեռագրական հաստատութիւններում։ Ծառայողները Փինլանդական պօստային և հեռագրական վարչութիւնների մէջ պէտք է իմանան ռուսաց լեզուն։ Ֆինլանդիայում կընդունվեն ընդհանուր պետական պօստային նշանները կատարվող նամակագրութեան համար։

—

Մայիսի 6-ի տօնախմբութեան առիթով ստացանք մի սիրալիր շնորհաւորական նամակ Վաղարշապատից, Մկրտիչ Էնգիբարեանցից։

—

Մեզ հաղորդում են Կ. Պօլսից, որ Խրիմեան Հայրիկի եօթանասնամեակի առիթով հետեւեալ անձինք կամ հասարակութիւններ շնորհաւորական հեռագիրներ են ուղարկել Հայրիկին։ Տպում ենք մեզ ուղարկած ցուցակը, նոյն կարգով, առանց փոփոխութեան. 1) Էջմիածնից, Վեհափառ Կաթողիկոսը, 2) Թիֆլիսից, Գրիգոր Արծրունի (Մշակ), 3) Նազարեանց (Աղբիւր և Տարազ), 4) Արասխանեանց (Մուրճ), 5) «Արձագանքի» խմբագրութիւնը, 6) Երեւանից, ուսուցիչներ և տեսուչ Յարութիւնեան, 7) Մօսկվայից, հայ ուսանողներ, 8) Բագուից, Եղիշէ քահանայ Գեղամեան, 9) Բագուից, բէալական դպրոցի աշակերտներ, 10) Բագուից, հայոց երիտասարդութիւն, 11) Բագուից, մի այլ երիտասարդական խումբ, 12) Բագուից, հայոց Մարդասիրական ընկերութիւնը, 13) Բագուից, Բալախանի երիտասարդութիւնը, 14) Բագուից, կարապետ Լալաեվ, 15) Գանձակից, հայոց հասարակութեան մի մաս, 16) Գանձակից, Նաքաթեանց, 17) Ալէքսանդրօպօլից, Գարեգին վ. Սաթունեանց, 18) Ալէքսանդրօպօլից, ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ, 19) Շուշուց, հայ քահանաներ, 20) Շուշուց, հայ երիտասարդներ, 21) Օդէսայից, հայ ուսանողութիւնը, 22) Բաթումից, հայ հասարա-

---

համահաւասար յարգ չունեն մեր ժողովրդի աչքում։ Մեր ժողովուրդը ուսման վրա նայում է որպէս բարձր, վսեմ և մինչև անգամ սուրբ գործի վրա, ուսումը գիւղացին համարում է «Աստծու խօսքը», որի զօրութեամբ միայն անկարելին կարելի կը լինի, սակայն արհեստը որ ուսման հաւասար ամիւ է, չէ յարգվում և արհեստը եղած թէ չեղած՝ գիւղացին նշանակութիւն չի տալ։ Մեր գիւղերում ամեն մի ծնող փափագ ունի իր որդուն վարժապետի մօտ տանել և խնդրել որ ուսուցանէ, սակայն որդուն բերել վարպետի մօտ և խնդրել որ արհեստ սովորեցնէ—այդ մեր գիւղացին չը գիտէ. այդ է իսկ պատճառը, որ մեր մէջ արհեստը բացակայ է։

Արհեստի յարգը չը գիտենալով գիւղացին զուրկ է ամենատարրական արհեստներից, զուրկ է ամեն մի յարմարութիւնից, զուրկ է մարդավայել ապրուստից. արհեստի բացակայութեան շնորհով մեր գիւղացին զուրկ է կանօնաւոր տնից, օրինաւոր նիստ ու կացից և ահա միշտ ենթակայ է զանազան ցաւերի և հակա-առողջական ապրելով միշտ գերի է որ և է հիւանդութեան։ Արհեստը չը գիտենալով մեր գիւղացին չը գիտէ կանօնաւոր, ուղիղ պատ շինել, դրա համար նա շինում է իր խրճիթը գետնափոր։ Նա չը գիտէ առաստաղը օրինաւոր ծածկել, և ահա անտաշ գերաններ ձգում է անտաշ, կոպիտ քարերով շարած պատի վրա, որը փոքրիկ պատճառներից կարող է փուլ գալ. նա չունի լուսամուտ, նրա խրճիթը զուրկ է լոյսից, որովհետև «երթիկ» անուանեալ ծակը չէ կարող բաւական ազատ լոյս մատակարարել։ Վառարան շինել չը գիտենալու պատճառով, նա իր տան մէջ փորում է հոր, այդ հորի մէջ շինում է «թոնիր» կոչված շէնքը, որ ծառայում է որպէս վառարան։ Թոնիրը ամեն օր վառվում է, և ամեն օր լիքն է գիւղացու տունը դժոխային ծխով.... Թէ որքան զոհեր են գնում ամեն օր «թոնիրի» լափող դժոխային բոցերին և ծխին, այդ մի առ մի յիշել շատ երկար կը լինի. յիշենք այսքանը, որ մեր գիւղերում ամեն տարի պատահում է, որ թոնրի մէջ խորովվում են նոր ոտքի եկող մանուկներ, խորովվում են նաև հացթուխ պառաւներ. Թապէ-Դօլակ գիւղում անցեալ 1885 թւին թոնիրն ընկաւ մի ութամեայ մանուկ. նրան փրկելու համար վրա հասնող հացթուխն անզգուշաբար ընկաւ եռ եկող ջրի մէջ. նոյն գիւղում 1887 թւին խորովվեցան երեք մանուկներ։ Հուռմ գիւղում «թոնրի» մէջ 1877 թւին խորովվեցան չորս մանուկներ. Գէաւիկ-Սաթըմիշ գիւղում հացթուխը կամենալով հացի կուտը (մնացածը) դուրս հանել, ինքն էլ ընկնում է վառ թոնրի մէջ և կուտ է լինում՝ այրվելով աչքերը, երեսը և ձեռքերը։ Փիրվալի գիւղում 1886 թ. թոնրի մէջ վառված հանեցին մի 9-ամեայ աղջիկ։ Մօլլա-Գօզչայ գիւղում 1870 թ. թոնրի մէջ ընկաւ մի ծերուկ, որի աչքերը կարճատես լինելու պատճառով չէր տեսել թոնրի բերանը։ Փոքր-Ղարաքլիսա գիւղում 1880 թ. թոնրի մէջ խորովվեցաւ 3-ամեայ մի մանուկ։ Վերջապէս հազարաւոր օրինակներ. բայց մինչև երբ պէտք է վայրենի առխական կարգերին գերի դառնայ ժողովուրդը կուրօրէն։

Մինչդեռ եթէ փոքր ինչ շնորք ունենային մեր գիւղացիք, կը շինէին ազնիւ վառարաններ, որ ամեն ռուս գիւղացու տանը կայ, որը չունի ծուխ, չունի լափող կրակ, չունի այն զարհելի տպաւորութիւնը, որ թողնում է թոնիրը ամեն մի անձի վրա։

Արհեստի բացակայութեան շնորհով մեր գիւղացիք զուրկ են կանօնաւոր և էժան հագուստից, զուրկ են տնամանից, զուրկ են մաքուր ապրուստից, և չունենալով տնայնագործութիւն, չունենալով առանին արհեստ, գերի են չարչի-վաշխառուներին և նրանց գլխաւոր թշուառութիւնների պատճառն էլ հէնց այդ չարչի վաշխառուներն են։

Արհեստի բացակայութեան պատճառով մեր գիւղերում վխտում են քաղաքացի, պարսիկ, լեզգի և այլ արհեստաւորներ, որոնք տզրուկի պէս սփռված ամեն գիւղ, ծծում են գիւղացու նիւթական վիճակը, թողնելով նրան մերկ և խեղճ, առանց որին էլ նա թշուառ է։

Այդ հայ, պարսիկ և լեզգի արհեստաւորները շրջելով գիւղերը վնասում են շինականին թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։ Հազարաւոր սկանդալներ են լինում գիւղի մէջ օտար արհեստաւորների պատճառով և ցաւալի է ասել, որ գիւղերում անբարոյական սերմեր ցանողները հէնց այդ օտարներն են։

Արհեստի բացակայութեան պատճառով մեր գիւղացին չունի կանօնաւոր երկրագործութիւն. նրա սայլը, գութանը, արօրը, վար ու ցանքը, մի խօսքով ամբողջ երկրագործական պարագամունքը կատարվում է հին, նախաջրհեղեղեան սիստեմայով, այն ինչ, եթէ նա գիտենար արհեստ, շատ հեշտ կերպով կարող էր փոխել իր անպտանլոյծ սայլը նոր չորս անիւաւոր ռուսական սայլի, որը թէ ապրանք աւելի կը տանէ և թէ քառապատիկ անգամ հեշտ կը լինի եզներին, որոնք դիւրութեամբ կարող են քաշել լուծը, մինչդեռ ասիական սայլերը փչացնում են եզների ուժը և կեանքը։

Արհեստի բացակայութեան պատճառով գիւղացին միշտ ստիպված է լինում իր անպտուղ հարկաւոր առարկաները, մինչև անգամ փայտէ հասարակ իրեղէնները առնել քաղաքից փողով, մինչդեռ ինքը կարող էր շինել թէ իր և թէ իր դրացիների համար։

Մեր գիւղերում կան ուսումնարաններ և այդ ուսումնարաններում սովորող դրագէտ գիւղացին արհամարհում է երկրագործութիւնը և իսկոյն ձեռք է առնում «չարչիութիւնը» (մանրավաճառութիւնը). «չարչի» դառնալու սէրը այնքան շատ է մեր գիւղերի մէջ, որ փոքր ի շատէ փող ունեցող գիւղացին իսկոյն վերցնում է «կշեռքն ու արշինը» և սկսում տզրուկի պէս ծծել իր համագիւղացիների արիւնը.... Թէ որքան գիւղը վնաս է կրում գիւղական «չարչիներից» այդ նկարագրելը մեզ շատ հեռու կը տանի, միայն այսքանը կասենք, որ 10—20 ր. դրամագլուխ ունեցող «չարչին» 5—6 տարուց յետոյ յանկարծ դառնում է 500—1,000 ր. ունեցող «վաշխառու» և այնուհետև աւելի լայն ճանապարհով կարողանում է հարստահարել իր համարիչներին....

Բայց թէ որքան սարսափելի տոկոս են առնում այդ հրէշ վաշխառուները,—այդ արդէն հասնում է վերին աստիճանի բարբարոսութեան։

Ընթերցողին մի գաղափար տալու համար պատմեմ մի դէպք։ Մեր գաւառի Մ. գիւղում յայտնի է իր հարստահարող վաշխառութեամբ Յ. Ե. անունով մի ծլատ. այդ կրէսոսը գիւղացիներին անխտիր փող է տալիս. նրա մեթօդը այս է. նա գիւղացուց առնում է 100 ր. մուրհակ և ամիսը «թումանին» (10 ր.) 40 կ. շահ....

Այսպէս անցեալ 1880 թ. Հ. գիւղի բնակիչներից մէկը դժբաղդութեան պատահելով, դիմում է յիշեալ անձին և խնդրում 70 ր. փող մէկ տարի ժամանակով. վաշխառուն տալիս է 70 ր. և առնում է 140 ր. մուրհակ, իսկ տոկոսն էլ վրան գալով, մի տարուց յետոյ գիւղացուց պահանջում է 207 ր. 20 կ. գիւղացին սարսափում է. վերջը դատարանի միջոցով բարբարոսաբար հարստահարելով գիւղացուն այնքան է ճնշում, որ վերջին ժամանակներս նա հասաւ յետին չքաւորութեան և վերջապէս դառաւ մշակ.... Մշակ դառաւ այն մարդը, որ իր տան մէջ մի քանի մշակներ էր պահում։ Եւ այսպիսի օրինակներ խիստ շատ են մեզանում, բայց ոչոք ուշադրութիւն չէ դարձնում, համարելով այդ տեսակ բարբարոսութիւնները առօրեայ և սովորական պատահարներ։

Վաշխառուների կատարած բարբարոսութիւնները և նրանց հրէշաւոր տոկոսները սարսափեցնում են ամեն մի գիւղացու, սակայն շատ քիչ գիւղացի ազատ է վաշխառուից և նրա հրէշաւոր տոկոսներից։

(Կը շարունակվի)

կութիւնը, 23) Նովօչերկասկից, հայ հասարակութիւնը, 24) Խարկօվից, հայ ուսանողներ։

—

Արխատակէս եպիսկոպոս Սեդրակեան ուղարկել է մեզ ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ հետեւեալ հեռագիրը. «Շնորհաւորելով քսան և հինգ ամեայ գրական քրտնաջան գործունէութիւնդ, օրհնում եմ ձեզ և աղաչում եմ Աստուածային Տեսչութիւնը, որ տայ ձեզ կարողութիւն անկեղծութեամբ և աղնւութեամբ անխոնջ կերպով ընթանալ գրական հայրենասէր սպասաւորութեան փշալից ասպարիզում, պարգեւէ ձեզ երկարութիւն աւուրց և կենաց յարատեւութիւն, արգասաւոր գործունէութիւնդ շարունակելու»։

—

«Մշակի» ներկայ համարի արտաքին տեսութեան բաժնում տպված Պարիզից ստացված Նամակի առիթով հարկաւոր ենք համարում ասել, որ պ. Վիկտոր Թիէբօ, որը այս օրերս Կովկասի արդիւնագործութեան մասին դասախօսութիւններ է կարդացել Պարիզում, լաւ ծանօթ է մեր երկրին, երկար ժամանակ ապրել է Կովկասում՝ Քութայիսի Նահանգում գտնված Օլդէնբուրգեան պրինցի կալուածների կառավարիչ եղած լինելով։

—

Էրզրումից «Новое Вр.» լրագրին գրում են, որ վերջին ժամանակներս Էրզրումի վիլայէթում երեւացել են աւազակային խմբեր, որոնք բաղկացած են մեծ մասամբ պաշտօնաթող Թուրք զինուորներից։ Այդ աւազակային խմբերից մէկը յարձակվելով Խոտորջուրի հայ-կաթօլիկների եկեղեցու վրա, կողոպտել է հայերին նոյն իսկ եկեղեցու մէջ՝ ժամերգութեան ժամանակ։ Աւազակութիւնները առհասարակ քանի գնում սաստկանում են։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի «Էժանագին գրադարանը», որը գտնվում է Միքայէլեան կամուրջի վրա, ունի ժողովրդական և մանկական ընթերցանութեան համար հայերէն համարեա բոլոր գրքերը։ Գրադարանի ամսական բաժանորդագինը 20 և 10 կօպէկ է,—այսինքն մատչելի նոյն իսկ չքաւոր դասակարգին։

—

Մեզ ուղարկված է Էջմիածնում տպագրած «Մանկական ձայնագրեալ երգարան», որը կազմել է հայոց ծխական-եկեղեցական դպրոցների համար, և խմբագրել է Ա. Բաղդասարեան։ Իբրև եկեղեցական ձայնագրութեան դասագիրք, այդ գիրքը, ինչպէս և յայտարարված է, յարմարեցրած է դպրոցական ծրագրին, բայց մենք չատ կասկածում ենք, որ այդ տեսակ բացառապէս եկեղեցական ձայնագրութեան նուիրված դասագրքերով կարելի լինէր երեխաներին ընտելացնել ե ր ա ժ շ տ ո ւ թ ե ա ն, և առհասարակ փոքր ի շատէ օրինաւոր երաժշտութիւն աւանդել հայոց դպրոցներում։ Մեր դպրոցներում երաժշտութիւնը միայն այն ժամանակ կարող է առաջ գնալ, երբ բացի եկեղեցական չարականներից, սկսէին սովորեցնել ե ւ ր օ պ ա կ ա ն ն օ տ ա ն ե ր և ընդհանուր երգեցողութիւն, մացնելով և այս ու այն գործիքի վրա ածելու սովորութիւնը։

—

Մեզ խնդրում են յայտնել, որ Սև ծովում փոթորկի պատճառով Րօսսիի Թիֆլիս գալը մի օրով կուշանայ։ Առաջին ներկայացումը կը լինի կիրակի, մայիսի 27-ին. կը խաղան Շէքսպիրի «Լիր Արքայ։»

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՕՐԻՆԱԳԻԾԸ

—

Վերջին ժամանակներս, երբ ֆրանսիական այժմեան կառավարութիւնը ամեն ջանք գործ էր դնում զսպելու իր դէմ դարան լարողներին, կառավարչական շրջաններում գտնվեցան մարդիկ, որոնք ուզում էին սահմանափակել ֆրանսիական ազատ մամուլի իրաւունքները, որոնք ցանկութիւն ունէին մամուլը ճնշման տակ դնել։

Ֆրանսիական գոյութիւն ունեցող օրէնքներով, երբ լրագիրը, կամ գրողը վիրաւորում է մի որ և է պետական բարձրաղիր անձ, մի խօսքով լրագրութեան միջոցով հասցրած վիրաւորանքի, զրպարտութեան և դիֆամացիայի գործերը քննվում են երդուեալների դատարանում, ինչպէս և միւս չատ տեսակ մեղադրական գործեր։

Ցանկանալով աւելի վախեցնել գրողներին և մամուլը, վերջին ժամանակներս փորձեր եղան կերպարանափոխելու օրէնքը, և այնպէս անելու, որ մամուլի միջոցով եղած զրպարտութիւնները և դիֆամացիայի գործերը քննվեն ոչ թէ երդուեալների դատարանում, այլ ուղղիչ պօլիցիայի դատարաններում։ Այդ տեսակ ձգտում ունեցողների Նպատակն էր մի կողմից աւելի խստացնել մամուլին վերաբերեալ պատիժները, և միւս կողմից միջոց ունենալ ճնշում գործ դնելու մամուլի գործերը քննող պօլիցիական դատարանի վրա։

Մինչև անգամ սենատը հաւանութիւն տուեց այդ օրինագծին։ Այդ օրինագծի կողմնակիցները սխալվեցան իրանց սպասելիքների և յոյսերի վերաբերմամբ։ Պատգամաւորների ժողովը իր վերջին նիստերից մէկում մերժեց սենատի ընդունած փոփոխութիւնները, և այդպիսով ֆրանսիական մամուլի իրաւունքները սահմանափակելու փորձերը աջողութիւն չունեցան։

Այդ բանը անկասկած դուր չի գայ կառավարչական մի քանի շրջաններին, այդ բանը անկասկած դժգոհութիւն կը պատճառի օրինագծի պաշտպան կուսակցութեան,—աւելի կասենք,—աւելի երևս կը տայ տպագրական խօսքը ի չար գործ դնող լրագիրներին և գրողներին,—բայց այդ բոլորը ոչինչ է այն մեծ ս կ ը զ բ ո ւ ն ք ի առաջ, որի չնորհով գրողը, ինչպէս և ամեն մի քաղաքացի, ենթարկվում է այն արդարադատութեան, որը հեռու պիտի լինի կառավարչական տեսակէտերից և զանազան ճնշումներից։

Վերջին Նախագիծը մի յետադէմ նախագիծ էր, և այժմ, երբ հանրապետութիւնը աւելի ապահով, աւելի հաստատ վիճակ ունի, այդ տեսակ յետադէմ, ազատ խօսքի դէմ մեղանչող օրինագծի մերժելը մի մեծ պատիւ է բերում պատգամաւորների ժողովին, և որ ամենագլխաւորն է, չէ խախտում ա զ ա տ ո ւ թ ե ա ն գաղափարը։

ՆԱՄԱԿ ՖՐԱՆՍԻԱՅԻՑ

—

Պարիզ, 13/25 մայիսի

Ապրիլի 16-ին և մայիսի 21-ին (նոր տոմարով) ֆրանսիացի պ. Վիկտոր Թիէբօ (Victor Thiébaut) երկու դասախօսութիւններ կարդաց Պարիզի «Երկրագործական, արդիւնագործական և առևտրական» ազգային ակադէմիայի դահլիճում։

Այս դասախօսութիւնները մեզ համար մեծ նըշանակութիւն ունեն, քանի որ դասախօսը իր ատենաբանութեան նիւթը ընտրել է Կովկասի և Անդրկովկասի երկրագործական, արդիւնագործական և առևտրական զարգացման հարցը (sur la situation agricole, industrielle et commerciale du Caucase).

Դասախօսութիւնները չատերի և մանաւանդ ֆրանսիացի արդիւնագործների ու դրամատէրերի ուշադրութիւնը գրաւեցին։ Դասախօսը ջերմ կերպով հրաւիրում էր ֆրանսիական կապիտալիստներին տեղափոխել իրանց գործունէութիւնը և իրանց կապիտալները մեր երկիրը, որը իր խօսքերով «այդքան գեղեցիկ և այդքան պտղաբեր է», բայց կատարեալ տնտեսական բարգաւաճման հասնելու համար զուրկ է թէ խելացի և ուսումնական արդիւնագործ ոյժերից, և թէ հիմնաւոր կապիտալներից։

Այդ բաւական չէ. պ. Թիէբօ ուրիշ մտադրութիւն էլ ունի. նա ձեռնարկել է, Պարիզի Առևտրական դատարանի և ֆրանսիական «Société nationale des sciences et des arts industriels» ընկերութեան յանձնարարութեամբ՝ կազմակերպել Պարիզում մի մշտական ժողովածու (մի տեսակ մշտական ցուցահանդէս) Կովկասեան ամեն տեսակ արդիւնաբերութիւնների և բերքերի։ Այդ ժողովածուն միջոց կը տայ ֆրանսիացի կապիտալիստներին աւելի լաւ ծանօթանալ մեր երկրի հարստութիւնների և արդիւնագործութեան հետ։

Եթէ մեր երկրի ամեն տեսակ արդիւնագործները ցանկանան օգտվել այդ մշտական ցուցահանդէսից, նրանք կարող են դիմել պ. Թիէբօին, ուղարկելով նրան մեր երկրի ամեն տեսակ արդիւնքների և բերքերի նմուշները։ Պ. Թիէբօ խոստանում է հանդէս դնել այդ նմուշները, ճիշդ կերպով նշանակելով նրանց վրա թէ նրանց ծագումը և թէ նրանց տիրոջ (ուղարկողի) անունը։

Կօգտվէ՞ն արդեօք մեր արդիւնագործները այդ տեսակ առաջարկութիւնից, որը համ իրանց, համ մեր ամբողջ երկրին մեծ օգուտ կարող է տալ։ Դրանով մենք կը հեչտացնէինք ֆրանսիացի պարոնին մեր երկրին իր մտադրված ծառայութիւնը մատուցանելու։

Ամենայն դէպքում, նամակս վերջացնելով, ես ինձ թոյլ եմ տալիս հաղորդել ի գիտութիւն մեր ընթերցողների պ. Թիէբօի հասցէն։ Ահա այդ հասցէն. Paris, Victor Thiébaut, rue Maubeuge 77. (Etudes forestiéres et industrielles).

Եթէ օտար կապիտալները պէտք է մի օր գըրաւեն մեր երկիրը,—աւելի ցանկալի է որ դըրանք ֆրանսիական կապիտալներ լինէին, քան թէ եւրօպական ուրիշ երկիրների։

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Այս օրերս իչխան Բիսմարկ խօսելով ֆրանսիական մի լրագրի աչխատակցի հետ, քաղաքական հարցերի մասին այն կարծիքն է յայտնել, որ ֆրանս-ռուսական բարեկամութիւնը միանգամայն բնական պիտի համարել։

—Բէլգրադից գրում են, որ սերբիական խնամակալութեան և նախկին Թագաւոր Միլանի մէջ տարաձայնութիւններ են տեղի ունեցել։

—Գերմանական կառավարութիւնը մտադիր է ռէյխստագին զինուորական նոր օրինագիծ առաջարկել, որով զօրքի Թիւը էլի պէտք է աւելանայ։ Երևում է որ զինուորական Կապրիվիի պետական կանցլէր դառնալը անվերջանալի զինուորական օրինագծերի և նախագծերի անսպառ աղբիւր պիտի լինի Գերմանիայի համար։

—Կ. Պօլիսը չարունակում է հին լուրերը իբրև նորութիւններ հաղորդել աչխարհին,—սուլթանը ուզում է Կրետէի համար ք ր ի ս տ ո ն ե ա յ նահանգապետ նչանակել։

—Կ. Պօլսից հեռագրում են մայիսի 17/29-ից. «Լուրերին նայելով, Մուսա-բէյի գործը նորից պիտի քննվի»։

—Մօսուլից ստացված հեռագիրներից երևում է, որ ապրիլի 13-ին այդտեղ խօլերայի դէպքեր են եղել։ Մայիսի 1-ին ստացված հեռագիրները հաղորդում են, որ հիւանդութիւնը դեռ ևս չարունակվում է։

—Ֆրանսիական «Petit Journal» լրագրի Թըղթակիցը Լիբկնէխտի հետ տեսակցութիւն է ունեցել։ Այդ վերջինը յայտնել է, որ իր կուսակցութեան կարծիքն է թէ Ֆրանսիայի և Գերմանիայի մէջ կատարեալ համաձայնութիւն վերականգնեցնելու ամենալաւ միջոց կը լինէր գիջանել Էլզասը Շվէյցարիային։

ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ

«Ostasiatisches Lloyd» լրագրում տպված է մի մանրամասն հետազօտութիւն ապահարզանի վերաբերեալ օրէնքներին, որոնք վաղուց ի վեր գոյութիւն ունեն Չինաստանում։ Վերոյիչեալ լրագրի խօսքով, այդ օրէնքով ողամարդիկ չատ հեշտութեամբ կարող են բաժանվել իրանց կանանցից, իսկ, ընդհակառակն, կանայք համարեա հնար չունեն ապահարզան ստանալ, մինչև որ ողամարդը իր համաձայնութիւնը չը տայ։ Չինաստանում կնօջից բաժանվելու օրինական պատճառներ համարում են ողամարդուն անհաւատարիմ լինելը, ոչ-անարատ կեանքը մինչև ամուսնութիւնը, կռուարարութիւնը, անհնազանդութիւնը, տնից փախուստը, ողամարդու ծնողներին չը պատուելը, արբեցողութիւնը և օպիում ծխելը։ Կնօջից բաժանվելու համար, ողամարդը իր տունն է հրաւիրում իր հօրը և մի քանի այլ ազգականներին՝ ընտանեկան դատաստանով քննելու կնօջ դէմ իր ունեցած գանգատը։ Գիւղերում ապահարզանի խնդիրը սովորաբար այսպէս է վճռվում. ողամարդը չրջակայում է ամբողջ գիւղը և բարձրաձայն աղաղակներով հրաւիրում է իր տունն ազգականներին և հարևաններին։ Հրաւիրվածները հաւաքվում են նախահայրերի դահլիճը և այնտեղ նախ և առաջ կատարում են նախահայրերին երկրպագելու ծէսը։ Ապա ողամարդը, կնօջ ներկայութեամբ, ասում է նրա դէմ իր մեղադրական ճառը, որին, իր կողմից, պատասխանում է կինը։ Անփաստ մեղադրանքները ուշադրութեան չեն առնվում, և այդ պատճառով ողամարդը պարտաւոր է իր մեղադրանքները հիմնաւոր փաստերով ապացուցանել։ Կնօջը իրաւունք է տրվում հերքել այդ ապացոյցները և ցոյց տալ նրանց անհիմն լինելը։ Երկու կողմերի ասածները լսելուց յետոյ, ընտանեկան դատարանի անդամները համաձայնութեամբ վճռում են, թէ արդեօք հիմնաւոր պատճառներ կան ապահարզանի համար։ Դատարանի վճռից յետոյ, եթէ կինը արդար է, ողամարդը տալիս է նրան ապահարզանի թուղթ։ Ապահարզան ստացած կինը, եթէ նրա ծնողները կենդանի են, սովորաբար վերադառնում է նրանց մօտ, կամ իր ուրիչ ազգականների մօտ։

*
* *

Լօնդօն քաղաքը, ինչպէս յայտնի է, չատ անգամ մչուչով պատած է լինում, այնպէս որ գրեթէ ամեն չաբաթ մի 4 կամ 5 մարդ Անգլիայի մայրաքաղաքում կառքերի տակ ընկնելով ճզմվում են։ Այժմ դիտաւորութիւն կայ կառքերի ձիերի վրա յարմարեցնել էլէկտրական լապտերներ, որոնց լուսով կարելի կը լինի դժբաղդ դէպքերի թիւը սահմանափակել։

*
* *

Ամերիկայի Կանզաս նահանգի կառավարութիւնը տ ա ս ն և մ է կ որդի ունեցող իւրաքանչիւր ընտանիքին 100 ակր հող է տալիս ձրիաբար օգտվելու համար։ Շատ ընտանիքներ Կանզասում օգտվում են այդ օրէնքից. դրանց թւումն էլ ուչադրութեան արժանի է մի ոմն Պօտրիէ ազգանունով, 39 տարեկան առողջակազմ կինը, որը 21 որդի ունի, տասն և հինգ տարեկան հասակում մարդու է գնացել և երեք անգամ երկուորեակներ է ծնել։

*
* *

Մօնտրէալի մօտ գտնվող հոգեկան հիւանդների համար հիւանդանոցը, ուր 1300 հիւանդներ են գետեղված, այս օրերս հրդեհի զոհ դարձաւ։ Կրակը տարածվեց այնպիսի սաստիկ արագութեամբ ամբողջ չինութեան մէջ, որ հրաչէջ մեքենաներով անկարելի եղաւ հրդեհը սահմանափակել։ Հիւանդներին ազատելու ժամանակ ծանր և սրտամաչ տեսարաններ էին տեղի ունենում. թշուառ հիւանդներից չատերը, չը կամենալով իրանց բընակարանը թողնել, կռւում էին հրաչէջների հետ և կամ դրանցից ազատվելու համար՝ ուղղակի կըրակն էին ընկնում։ Հրդեհից յետոյ 46 այրված դիակներ են գտնվել։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 մայիսի։ Երէկ խտալական Թագաժառանգը ընդունեց բոլոր օտար դեսպաններին։ Ընդունելութիւնը մի ժամ տևեց։ Պրինցը ճաչեց Ելագինեան պալատում։ Կայսրութիւնից և Կովկասից արտահանվող արմաւենի և ընկուզենի կոճղներից որոշված է վերցնել 30 կօպէկ մաքս՝ իւրաքանչիւր պուդի համար։ Մաքս վերցնելը պէտք է սկսել 1890 թւի յուլիսի 1-ից։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 մայիսի։ Հաստատված է Թուրքեստանի գեղարուեստական և արդիւնաբերական ցուցահանդէսի նախագիծը, որը պէտք է տևի օգոստոսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը։—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ նախագծվում է կազմակերպել մի ուղղափառ եղբայրութիւն, որի կրօնական բարոյակրթական գործունէութիւնը պէտք է տարածվի ամբողջ կայսրութեան վրա։—«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ Տվերեան նահանգի ալիւր արդիւնաբերողները չինել են Լօնդօնում մի հացատուն, որի նպատակն է ծանօթացնել լօնդօնցիներին ռուսաց հացի լաւ յատկութիւնների հետ։—Տեխնիկական կրթութեան վերաբերեալ մշտական յանձնաժողովը կազմել է գրքերի ցուցակ ուսումնարաններին կից աչակերտական գրադարանների համար։ Արդէն ձեռնարկված է գրադարանների հիմնարկութեան եօթն դպրոցներում։

ՓԱՐԻԶ, 23 մայիսի։ Նախագահ Կարնօ ստորագրեց Օրլէանեան դքսի ներման թուղթը։ Դուքսը այս գիշեր կուղարկվի արտասահման։

ԼՕՆԴՕՆ, 23 մայիսի։ Սօֆիայից հեռագրում են, որ բացի Մաջէվից Պանիցայի գործի մէջ բոլոր արդարացրած մեղադրվողները՝ այն է՝ ժուրնալիստ Րիզօվ, Աբլանսկիյ, Ստամենօվ, Նաեարօվ, և Պանտէլէյ Կասիմօվ, անցեալ գիշեր Բօլգարիայից դուրս ուղարկվեցան և պահապանների հսկողութեան ներքոյ տարվեցան մինչև սերբիական սահմանագլուխը։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 24 մայիսի։ Երէկ Գատչինօյում սերբիական նոր դեսպան Պետրօնեվիչ յանձնեց Թագաւոր Կայսրին իր հաւատարմագրերը, և ապա ներկայացաւ Թագուհի Կայսրուհուն։

ՕՄՍԿ, 24 մայիսի։ Իրտիչ և Օմ գետերը յորդացան. հեղեղված է մի ամբողջ թաղ և միւս թաղի մի մասը։ Օմ գետի ափերին փչացված է ազգաբնակութեան ամենաաղքատ մասը։—Քննութեան է ենթարկված այն երկաթուղու նախագիծը, որը Վօլօգդի վաճառականութիւնը ուզում է կառուցանել Վօլօգդիից մինչև Արխանգելսկ։—«Гражданинъ» լրագիրը հաղորդում է, որ ժողովրդական ձրի ընթերցարաններին վերաբերեալ կանօնները հաստատված են։—Երէկ հարկուրապետ Պէչկօվ ներկայացաւ գեներալ Օբրուչեվին և նրա օգնականներին։—Երէկ խտալական Թագաժառանգը ներկայ էր Ցարսկօէ-Սէլօում գուսարների գնդի զօրաքաժնի զինահանդէսին։ Ապա պրինցը այցելեց Պավլօվսկ և երեկոյեան մօտ 7 ժամին վերադարձաւ Պետերբուրգ, ուր ներկայ եղաւ ի պատիւ իրան խտալական դեսպանատանը տուած ճաչին, որին ներկայ լինելու հրաւիրված էին չատ մինիստրներ, պալատի բարձրաստիճան պաչտօնեաները և ուրիչ բարձրաստիճան անձինք։ Այսօր, առաւօտեան 9 ժամին պը-

ընկը ուղևորվեց Ֆինլանդիա, Խարկ, հիմարայի մոտ, ուր մնալու է երկու օր։—Նորերս Պարիզում ռուս նիհիլիստներ ձերբակալելու առիթով, որոնք մեղադրվում են ռումբեր և ուրիշ պայթող նիւթեր պատրաստելում, «Journal de St. Pétersbourg» գոհութեամբ մատնանիշ է անում այն փաստի վրա, որ ֆրանսիական լրագիրները միաբերան յայտարարել են, թէ ֆրանսիական կառավարութիւնը չէր կարող թոյլ տալ, որ գաղթականները ի չար գործ դնէին հիւրասիրութիւնը յանցաւոր դիտումների համար բարեկամ պետութեան և ազգի դէմ։

ԼՕՆԴՕՆ, 24 մայիսի։ Ստամբուլով պատրաստվում է ուղարկել Անգլիային, Աւստրո-Ունգարիային և Իտալիային յայտագրեր՝ դրականապէս առաջարկելով ճանաչել Կօբուրգեան պրինցին Բուլգարիայի իշխան։

ԲԵՐԼԻՆ, 24 մայիսի։ Այսօր առաւօտեան, ձիով մանգալու ժամանակ, գեներալ Կապրիվի վայր ընկաւ ձիու հետ միասին, բայց ոչ ձիաւորը և ոչ ձին դրանից չը վնասվեցան։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 25 մայիսի։ Բարձրագոյն հրամայված է. զօրքը և նաւատորմը լրացնելու համար 260,000 հոգու զինուորակոչ անել։ Տէրքի և կուբանի շրջաններից ու Անդրկովկասից պէտք է 2400 հոգու զինուորակոչ անել, որոնց թւում և 100 հոգի օս-մահմեդականներ։—Երէկ վախճանվեց չտալմէյստեր Իվան Պետրովիչ Նովօսիլցօվ։—Անտառապահութեան վերաբերեալ օրէնքը լրացնելու նպատակով, մտադրութիւն կայ տարածել այդ օրէնքը Նովգորոդի, Վօլինի և այլ նահանգներում և անպայման արգելել ամբողջապէս կտրելուն դատապարտված անտառների աճումը այն բոլոր նահանգներում, ուր անտառների ոչնչացնել չարունակելը այլ ևս չէ կարող թոյլ տրվել։—Հաստատութեան է առաջարկված Գորպատում դրամատիական ընկերութեան կանոնադրութեան նախագիծը, որի նպատակն է ռուսաց թատրոն կազմակերպել այնտեղ։

ՊԱՐԻԶ, 25 մայիսի։ Օրլէանեան դուքսը ճանապարհ ընկաւ դէպի Անգլիա։—Որպէս պատասխան Օրլէանեան դքսի ներման ռոյալիստական պատգամաւորները կը ներկայացնեն ընդհանուր ներման առաջարկութիւնը։

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ն Ն Ե Ր

Լոյս տեսաւ մամուլի տակից

ՄՏՔԻ ՄՇԱԿԸ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

գրական գործունէութեան քսան և հինգ ամեակի առիթով։
Աշխատասիրութիւն Խ. ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ.

Բովանդակութիւն

I. Ներածութիւն. II. Կենսագրական տեղեկութիւններ. III. Գրիգոր Արծրունու գրական գործունէութեան սկզբնաւորութիւնը. IV. Հայոց մամուլի անցեալի մասին. V. «Մշակի» ընկերնաւորութեան հանգամանքները։ VI. Նոր մեթօդ, նոր ուղղութիւն. VII. Ընդհանուր հայեացք Գրիգոր Արծրունու գործունէութեան վրա. VIII. Մի քանի գծեր Գրիգոր Արծրունու կեանքից. IX. Առաջադիմական շարժումներ։

Գինն է 50 կոպէկ։

Օտարաքաղաքացիք ճանապարհածախսի համար պէտք է վճարեն 10 կոպէկ։
Պէտք է դիմել հետևեալ հասցէով՝ Тифлисъ, Х. Малумьянъ.

7—10

ВЫСОЧАЙШЕ УТВЕРЖДЕННОЕ ТОВАРИЩЕСТВО МЕХАНИЧЕСКАГО И ЧУГУННО-ЛИТЕЙНАГО ЗАВОДА

БЕЛЛИНО-ФЕНДЕРИХЪ

ВЪ ОДЕССѢ.

Складъ и производство сельско-хозяйственныхъ и заводскихъ машинъ и орудій, какъ-то:

Постоянныхъ паровыхъ машинъ и котловъ разныхъ системъ и силъ, Мукомольныхъ мельницъ и всякаго рода принадлежностей къ нимъ. Щеретовокъ, вальцовыхъ поставовъ крупосѣекъ, буратовъ и всякихъ другихъ мельничныхъ машинъ системы Г. Даверіо. Лѣсопильныхъ станковъ съ пилами. Конныхъ молотилокъ, и приводовъ, вѣялокъ, соломорѣзокъ, кукурузныхъ молотилокъ—ручныхъ, конныхъ и паровыхъ Прессовъ для винограда и сѣна. Маслобоекъ, брандспойтовъ и пасовъ. Конныхъ грабель «Голинсвортъ».

Производство котельныхъ работъ и отливка изъ чугуна и мѣди.

Выполненіе всякаго рода заказовъ для паровыхъ вальцовыхъ мельницъ, винокуренныхъ, пивоваренныхъ, сахарныхъ и другихъ заводовъ, вагоны для конножелѣзныхъ дорогъ.

Складъ локомобилей, паровыхъ молотилокъ, конныхъ молотилокъ со штифтовыми барабанами и конныхъ приводовъ извѣстной фирмы Клейтонъ и Шутлівортъ въ Линкольнѣ, и Вѣнѣ.

Главный складъ жатвенныхъ машинъ и косилокъ «Желѣзная рама» и «Континенталь» Джонстона.

Единственный складъ вальцовыхъ станковъ Г. ДАВЕРІО въ Цюрихѣ.

Заводъ имѣетъ свой собственный эллингъ для постройки пассажирскихъ и буксирныхъ пароходовъ, паровыхъ катеровъ, баржъ и проч. и принимаетъ заказы на поднятіе на эллингъ судовъ для исправленія или окраски подводныхъ частей и ихъ корпусовъ.

Агентъ въ Ростовѣ н|Д. Г. Я. Золотухинъ, Николаевскій пер. д. Арт. Яблокова, противъ Реальнаго училища кв. № 8.

12—100 (Ե. շ.)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
MESSAGERIES MARITIMES
(ՄԵՍԱԺԸՐԻ ՄԱՐԻՏԻՄ)

կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ԼՕՆԴՕՆԻ և ԲԱԹՈՒՄԻ մէջ և փոխադարձ

Ուրբաթ, 1/13 յունիսի դուրս կը գնայ ԲԱԹՈՒՄԻՑ GUADALGUIVIR (ԳՎԱԴԱԼԿՎԻՎԻՐ) շոգենաւը, նաւապետ BERNARD (ԲԵՐՆԱՐ), դէպի Կ. Պօլիս, Մարսէլ, Հավր և Լօնդօն, մտնելով և միջանկեալ նաւահանգստները։

Ագէնտները՝ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գ. ԷՍՍԼԷՆԺԷՐ, ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ՝ ԴԵՈՐԳ ՀԵՒՐԵԱՆՋՈ ՀԵՋՈՒՐԵԱՆՑ, իսկ ԲԱԳՈՒԻ մէջ ՖՕԼԴԼՈՒՍ։

1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԲԱՆԿԻ ԹԱՏՐՈՆ

վաճառվում են տոմսակներ երևելի իտալացի տրագիկ

ԷՐՆԵՍՏՕ ՌՕՍՍԻԻ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԻ

Շաբաթ, մայիսի 26-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 1 ներկայացում՝ «ԼԻՐ ԱՐՔԱՅ», կիրակի, մայիսի 27-ին, 1-ին աբօնըմենտի 1 ներկայացում՝ «ՕԹԷԼԼՕ»։ Երեքշաբթի, մայիսի 29-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 2 ներկայացում՝ «ԼԻՒԴՕՎԻԿ XI», Չորեքշաբթի, մայիսի 31-ին, 2-որդ աբօնըմենտի 3 ներկայացում՝ «ՀԱՄԼԷՏ», Շաբաթ, յունիսի 2-ին, 2-րդ աբօնըմենտի 4 ներկայացում՝ «ՔԻՆ», կիրակի, 3-ին յունիսի, 1-ին աբօնըմենտի 2 ներկայացում՝ «ՄԱԿԲԵԹ»։ Երեքշաբթի, յունիսի 5-ին, 1 աբօն. 3 ներկայացում՝ «ՈՃՐԱԳՈՐԾԻ ԸՆՏԱՆԻՔ», Հինգշաբթի, յունիսի 7-ին, 2 աբօնըմենտի 5 ներկայացում՝ ԿՕՐԻՕԼԱՆ, Շաբաթ, յունիսի 9-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 4 նենկայացում՝ ՆԷՐՕՆ, կիրակի, յունիսի 10-ին, 1-ին աբօնըմէնտի 5 ներկայացում՝ «ՇԷՅԼՕԿ», Վենետիկի վաճառական։

Տեղերի գները նշանակված են աֆիշաների վրա։ Բոլոր ստացված փողերը մինչև խմբի գալը կը պահվեն առևտրական բանկում։ Կասսան բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ և երեկոյեան 5—7 ժամ։

7—10

BATEAUX A VAPEUR FRANCAIS N. PAQUET ET COM.
ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
Ն. ՊԱԿԷ եւ ԸՆԿ.

Շոգենաւերի կանոնաւոր և ուղղակի երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ դէպի ԲԱԹՈՒՄ, չորեքշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 4/16 ապրիլից սկսած

ԵՒ ՓՈԽԱԴԱՐՁ

Բաթումից Մարսէլ, մտնելով Տրապիզօն, Սամսօն, և Կ. Պօլիս, հինգշաբթի օրերը, երկուշաբաթը մի անգամ, հինգշաբթի 26 ապրիլից (մայիսի 8-ից) սկսած։

ԲԱԹՈՒՄԻՑ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԳԱԼԻՍ

Հինգշաբթի, 26 ապրիլի (8 մայիսի),	շոգենաւ	ՍԻՐԿԱՍԻ,	նաւապետ	ԲՕՇԷԼ.
—	10/22 մայիսի	—	ՄԻՆԳՐԷԼԻԱ,	—	ԺԻԲՈՒԷՆ.
—	24 մայիսի (5 յունիսի)	—	ԱՆԱՏՕԼԻԱ	—	ԳԱՐՐԻԳ.
—	7/19 յունիսի	—	ՍԻՐԿԱՍԻ	—	ԲՕՇԷԼ

Տեղեկութիւնների համար ճանապարհորդների և բեռների մասին թող բարեհաճեն դիմել ընկերութեան ագէնտներին. ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ պ. Գարանիօնին, Նաբերէժնայա, իսկ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ պ. Րէնօյին, նախկին Արծրունու գալերէայում, № 114.

8—10 (շ. և ե.)

ՄԻ ԼԱՒ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ, Թիֆլիսում, ընդունում են աշակերտներին, որոնք կուզենային մասշելի վարձով ճաշել ընտանիքում։ Նոյն տեղ պատրաստում են աշակերտներին և աշկերտուհիներին՝ միջնակարգ դպրոցների ստորին դասատներում տրվելի հարցաքննութիւնների կրկնութիւնների համար։ Հասցէն. Գանօվսկայա փողոց, տուն № 25, գաւթում։

Въ хорошемъ семействѣ въ Тифлисѣ, принимаютъ нахлѣбниковъ—учениковъ и подготовляютъ учениковъ и ученицъ низшихъ классовъ среднеучебныхъ заведеній къ переэкзаменовкамъ. Адресъ: Гановская, домъ № 25, во дворѣ.

6—10

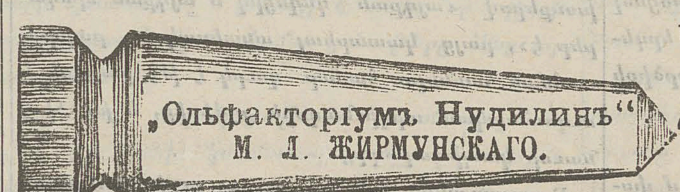

ՄԻՋՈՑ **ԽԱՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ

բժշկական դէպարտամէնտից թոյլատրված

ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ

Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ

ծախվում է 40 կոպէկով

Դեղագործական Ապրանքների վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ Թիֆլիսում։

10—52 (Ծ.)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—9—11 Ժ. վիրաբուժութեան (և տառմնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի։
ՐՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 Ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$10^1/_2$—11 Ժ. կանանց և երեխայոց ց.
ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 Ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիրակի։
ՊՐՕԶՕՐՕՎՍԿԻ—12—1 Ժ. ներքին, կանանց և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԳԱԴՕՄՍԿԻ—5-$6^1/_2$ Ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.
ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ Ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրոտերապիա)։
ԳՐԵՇԱՆԻՆՕՎ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ Ժ. վիրաբուժ. (և կոկորդի, ականջի, քթի ց.) և վեներ. ց.
ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ—$6^1/_2$—$7^1/_2$ Ժ.
Վճար—50 կ.։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

Дозволено цензурою, Тифлисъ 25 Мая 1890 г. Типографія Канцеляріи Главноначальств. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.